

СЕКЦІЯ 2.

АКТУАЛЬНІ ГРАНІ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Оборотов Юрій Миколайович

Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України

ФОРМУВАННЯ СИНТАГМИ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Зміна уявлень про зміст і роль сучасної юриспруденції багато в чому визначається розвитком її центральної ланки, якою виступає загальнотеоретична юриспруденція. Тим часом, продовжує зберігатися не тільки застаріле трактування її категоріального апарату, але також використовується термін «теорія держави і права», що викликає сумніви як невідповідний сучасним зв'язкам права і держави. Актуальність досліджень проблематики загальнотеоретичної юриспруденції надає вітчизняна традиція використання загальнотеоретичної юридичної підготовки для формування фахівців юридичного профілю.

Загальнотеоретична юриспруденція стверджує сучасну методологію дослідження, виводить на зміни в категоріальному апараті юриспруденції, а також показує кардинальні зміни в самій теорії держави і права, які призводять до її перетворення в загальнотеоретичну юриспруденцію.

Сучасний розвиток характеризується глибокими змінами в сфері права і держави, що отримує своє вираження в першу чергу в сфері законодавчого права і юридичної освіти. Для вітчизняної традиції юридичної підготовки характерно використання теорії держави і права як основи формування мови права, правового мислення, правової інтерпретації тощо. При цьому, в умовах плінності догми права і нестійкості інститутів держави відбуваються зміни в самій теорії держави і права, яка стрімко набуває нових рис і іншу спрямованість, перетворюючись в загальнотеоретичну юриспруденцію. Загальнотеоретична юриспруденція — це

теорія держави і права епохи постмодерну, коли відбувається руйнування стійких текстових підстав існування права, на зміну яким приходять інтернет-ресурси, а ефективність державних інститутів постійно підринається їх нелегітимністю і низьким рівнем професіоналізму, відкриваючи дорогу інтенсивного пошуку прийнятних індивідуальних правових форм і інноваційних рішень.

Назва «загальнотеоретична юриспруденція» в якості навчальної дисципліни замість «теорії держави і права» покликане не тільки подолати легковагі уявлення про роль теоретичної підготовки фахівців юридичного профілю, але націлене на те, щоб закріпити, по-перше, первинність права по відношенню до держави, і по-друге, вивести загальнотеоретичне знання в центр концепції сучасної юридичної освіти. При цьому не можна прийняти існуючу в юридичній літературі думку про те, що теорія держави – це не сфера юриспруденції, а сфера політології; підкреслимо, що термін «загальнотеоретична юриспруденція» не зводиться до галузі правознавства, включає державознавство як свою найважливішу складову.

Визнаючи спадковий характер загальнотеоретичної юриспруденції від теорії держави і права наполягаємо на тому, що з набором архаїчного правового інструментарію і уявленнями про всесильну державу і можновладців, навряд чи можна виробити дієву методологічну та категоріальну основу для підготовки сучасного юриста.

Загальнотеоретична юриспруденція як наука включає методологічну складову, категоріальний апарат і дослідницькі підходи, за допомогою яких забезпечується досягнення права і держави, розкривається їх юридична трансляція з однієї епохи в іншу, визначаються можливості наступності і запозичень, характер стійкості і мінливості, причини дієвості і неспроможності. Загальнотеоретична юриспруденція містить безліч дослідницьких напрямків, часто вельми опосередковано пов'язаних між собою які з різних сторін розкривають формальні, змістовні, структурні і функціональні характеристики права і держави. При цьому, загальнотеоретична юриспруденція цікавиться не тільки сферою права і держави, а й взаємодією цих явищ з такими явищами, як мораль, релігія, політика, філософія і т.д.

Загальнотеоретична юриспруденція постійно поповнює свій категоріальний апарат та інструментарій. Саме вона частіше за інших юридичних наук, використовує принцип юридизації для включення в свою дослідницьку сферу досягнень з інших сфер людського знання, наприклад, антропології, герменевтики, синергетики і т.п. Таким чином, загальнотеоретична юриспруденція є не тільки дослідницькою сферою, а й сферою закріплення і

подальшого затвердження юридизованих положень у всій системі юридичної науки (юриспруденції).

На зміну теорії держави і права з вантажем її проблем, відповідних епосі національної держави і законодавчого права приходить становлення якісно нової науки: загальнотеоретичної юриспруденції яка вирішує завдання існування права і держави часів постмодерну, коли швидкоплинність буття, просторова необмеженість, культурна нестійкість і індивідуальна відособленість ставлять надзавдання перед правовою і державною сферою.

Одеська наукова школа загальнотеоретичної юриспруденції як форма колективної дослідницької діяльності пропонує нову науково-дослідну та освітню програму розвитку правової сфери та державності. Опираючись на традиції вітчизняної теорії держави і права, пов'язані з відокремленням загальнотеоретичних і юридичних досліджень і загальнотеоретичної підготовки юристів, творче об'єднання одеських вчених використовує інновації, що стосуються виведення в центр дослідження і викладання мови права, правового мислення і правової інтерпретації. Нове бачення права і держави пов'язане з процесами глобалізації та індивідуалізації суспільства, його інформатизації, які принципово змінюють нормативну та інституційну картину буття сучасної людини і людства.

Самобутність дослідницької програми як центральна ланка колективної пізнавальної творчості вчених вже отримала своє вираження у підручнику «Загальнотеоретична юриспруденція» (2011 р.) і двох монографіях «Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції» (2012 р.) і «Креативність загальнотеоретичної юриспруденції» (2015 р.).

За змістом цих опублікованих робіт помітно становлення категоріально профілю наукової школи загальнотеоретичної юриспруденції [1, с. 67-68], що сьогодні дозволяє вийти до оформлення набору методології, як розумових способів ефективного здійснення методологічної роботи і специфічних інструментів філософської, загальнонаукової і прикладної методологізації права і держави.

Важливо виділити цільове призначення загальнотеоретичної юриспруденції як метаюриспруденції. Якщо галузева і спеціальна юриспруденція своїм об'єктом має правову реальність та інституційні основи державної влади, то об'єктом загальнотеоретичної юриспруденції є сама юриспруденція в її професійних формах і проявах. У цьому плані за допомогою загальнотеоретичної юриспруденції розкривається різноманіття юриспруденції: від характеристики юриспруденції, як дисциплінарної сфери до розгляду юриспруденції як міждисциплінарної сфери, від філософської сфери юриспруденції до загальнонаукової, частотно-наукової і прикладної сфер буття.

Особливо яскраво метаюридичне призначення загальнотеоретичної юриспруденції виражено в призмі її методологічних складових. Саме тут отримують закріплення два рівня сучасної юридичної методології, а саме: концептуальний і інструментальний, — що дозволяє глибше проникнути в питання формування та використання методологічного арсеналу всієї юриспруденції. Також на цьому тлі розкривається зміна парадигм в вимірі права і держави, а плюралістична картина правового і державного буття забезпечується різноманіттям методологічних підходів в якості стратегій юридичних досліджень.

Серед нових методологічних конструктів, на які виводить загальнотеоретична юриспруденція проблематика методологічної оптики [2, с. 39-55] в справі освоєння права і держави, використання не тільки методу, а й методії в арсеналі юридичних досліджень, розробка шляхів формування професійного методологізму у юристів, нарешті, твердження категоріальної матриці юридичної теорії та практики досліджень.

Формування категоріального апарату сучасної юриспруденції досить складний та суперечливий процес, коли затвердження якого-небудь поняття проходить шлях від використання метафори до першочергового становлення та використання передпоняття яке розвивається зі свого потенціалу та часто долає «дружні обійми» псевдопонять.

Все в більшій мірі проявляється комплексний характер юриспруденції, що може буди підкреслено становленням відносно самостійних її сфер (сферизація юриспруденції), де обумовлюються: а) юриспруденція як дисциплінарна сфера; б) юриспруденція як міждисциплінарна сфера; в) юриспруденція як загальнонаукова сфера; г) юриспруденція як філософська сфера.

На цьому фоні, отримані в вітчизняному культурному середовищі уявлення про легкодоступність юриспруденції і тим самим нескладності професії юриста, повинно долатися як хибне, котре породжує проникнення в правову сферу некваліфікованих людей.

Грунтовність осягнення права і держави повинно опиратися на методологію юриспруденції та бути пов'язано з процесом методологування[3], при цьому медологування носить індивідуальний характер. Звідси не випадково твердження що у медологуванні кожен сам собі методолог. Між тим, базові рівні методології доступні лише при професійному методологуванні та не можуть бути сприйняті на буденному рівні. І дійсно, різноманіття в номенклатурі засобів методологування: аналіз, рефлексія, розуміння, мислення, методологічна робота і діяльність, — дається лише на основі спеціальної підготовки, професійної прив'язки до певних областей людського буття, в частості, держави і права. Така ж картина спостерігається в використанні методологічних

принципів, підходів, методів, які концептуально та інструментально визначають методологування.

З методологічного боку загальнотеоретична юриспруденція виводить всю юриспруденцію до актуальних питань збереження і розвитку права і держави в умовах індивідуалізованого суспільства, де ще більше ускладнюється категоріальна мережа юриспруденції, підвищується професіоналізм учасників правового та державного життя, добропорядність і справедливність стають візитною карткою прийнятих правових норм і винесених правових рішень.

Комплексний характер загальнотеоретичної юриспруденції проявляється в необхідності використання нових метафор, категорій і концептів. Зокрема, для характеристики предмета загальнотеоретичної юриспруденції можна використовувати таку метафору як синтагма.

Синтагма — з грецького сопорядок, термін означає класифікацію, систематизацію, компоновку, розстановку. Синтагмою є ряд творів, які дають систематичний огляд свого предмета. У нашому випадку публікації: підручника «Загальнотеоретична юриспруденція», колективних монографій «Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції» і «Креативність загальнотеоретичної юриспруденції» представляють собою синтагму, спрямованість яка буде продовжена в новій колективній монографії «Методологія та інноватика загальнотеоретичної юриспруденції».

Список використаної літератури:

1. Правова еліта України: К.: Вид. Логос Україна, 2018. — 372 с.
2. Гусельцева М. Методологічна оптика як інструмент пізнання // Психологія і суспільство, 2017. — № 4. — С. 39-55
3. Фурман А.В. Ідея і зміст пофесійного методологування. — Тернопіль: ТНЕУ, 2016. — 378 с.

Овчинникова Альбина Петровна

Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
доктор искусствоведения, профессор,
профессор кафедры общетеоретической юриспруденции

ВИДЫ И РАНЖИРОВАНИЕ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Понятие любого творчества предполагает создание чего-то нового в той или иной области человеческой деятельности. Данный признак указывают все без исключения, кто хотя бы раз